

- nerstadslandskapet. Chinatown i Stockholm city". I: Forsell, Håkan (red.) *Den kalla och varma staden. Migration och stadsförändringar i Stockholm efter 1970*. Stockholm: Stockholmia.
- Feldmann, Beate & Birgitta Svensson 2006: "Männskor i centrum. Om de stadsetnologiska perspektivens användbarhet". I: Larsson, Stefan (red.) *Nya stadsarkeologiska horisonter*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Karlsson, Eva M. 2008: *Livet nära döden. Situationer, status och social solidaritet vid vård i livets slutskede*. Botkyrka: Mångkulturellt centrum.
- Lindelöf, Karin S. 2006: *Om vi nu ska bli som Europa. Könskapande och normalitet bland unga kvinnor i transitionens Polen*. Stockholm & Göteborg: Makadam.
- Martinsson, Lena 2005: "Är klass en kategori bland andra?". I: Martinsson, Lena & Paulina de los Reyes (red.) *Olikhetensparadigm. Intersektionell perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.
- Martinsson, Lena 2006: *Jakten på konsensus. Intersektionalitet och marknadsekonomisk vardag*. Malmö: Liber.

Underteoretiserad klassforskning

Karin S. Lindelöf och jag är eniga om mycket. Vi vill exempelvis båda betona betydelsen av att studera och teoretisera klasskonstruktioner. I sin replik på min recension av hennes avhandling listar Lindelöf upp en rad arbeten om klass som pågår, eller är nypublicerade. Jag vill dock understryka att min kritik inte handlar om att man inte skriver om klass, att klass inte finns med i olika projekt. Vad min kritik handlar om är att det allt för ofta – men inte alltid – behandlas styvmoderligt teoretiskt, eller kanske snarare att det behandlas som om det vore något så fundamentalt och givet att det inte behöver teoretiseras. Lindelöfs avhandling var ett exempel på detta. Klass har, för att använda ett uttryck från de postmarxistiska tänkarna Chantal Mouffe och Ernesto Laclau, blivit ett "objektivt faktum". Klass (liksom kapitalism) tycks i dessa sammanhang vara en enkel variabel, en empirisk kategori, medan exempelvis kön och etnicitet är något som görs, instabila repetitioner som bär på möjligheter för viktiga felciteringar.

Ojämlikheten som kommit att uppstå mellan analyserna av olika kategorier är problematisk, vilket jag poängterade i min recension. Ofta är det en naturaliserad

marxistisk förståelse, som genom denna naturalisering förlorat sin kritiska potential, som upprepas och skapar förutsägbara berättelser i berättelsen. Det marxistiska tänkandet är viktigt att känna igen, strida för och emot och inte minst – om man nu använder sig av det – relatera till studiens övriga eller huvudsakliga teoretiska perspektiv. Vilka konsekvenser för marxistiska klassanalyser får exempelvis ett poststrukturalistiskt feministiskt perspektiv? Är de överhuvudtaget möjliga att förena? Krävs ett postmarxistiskt perspektiv? Finns klass? Görs klass? Frågorna öppnar för nya fält och nya förståelser av intersektioner mellan exempelvis klass och genus.

Ekonomi är också ett område som ofta lever ett underteoretiserat liv. Som diskursteoretiker fascinerar jag av att studera hur ekonomi skiljs ut och begrips i exempelvis marxistiska, kapitalistiska eller liberala diskurser. Att diskutera hur man som forskare förstår ekonomi – som diskursiv materialiserad/ande effekt eller som en utgångspunkt, som något som är – saknar jag i en mängd studier som säger sig diskutera klass och ekonomi.

Jag skulle också vilja se en breddning av klassematiken i den kultur- och genusvetenskapliga forskningen. Mycket av den forskning om klass som pågår idag handlar om identitet. Man uppehåller sig vid hur olika människor i olika klasser är och att de gör på olika sätt. Man söker skillnader utifrån ett klassperspektiv, finner dem (föga oväntat) och visar triumfatoriskt upp dem. Alternativt utgår man bara, utan att förklara det närmare, från att vissa beteenden, exempelvis att vara trevlig, är medelklassiga. Upprepas trevlighetsnormen av andra riskerar dessa få höra att de desidentifierar sig med sin klass, vilket förstås som ett problem. Klasskategorier tycks vara fasta boxar med olika innehåll och forskarens uppgift blir då att tala om vad som finns i dessa boxar. Bourdieus habitusbegrepp används slentrianmässigt och ofta alltför okritiskt och bidrar snarare till ett återskapande av klasskillnader än ett utmanande av dem. Att istället diskutera hur föreställningar om klass återskapas, utmanas och felciteras och vilka konsekvenser detta får för naturaliserandet eller utmanandet av ojämlikheter är, menar jag, ett betydligt intressantare tilltag. Vilka maktordningar möjliggörs och naturaliseras exempelvis i forskares och teoretikers diskussioner om klassidentitet? Vad naturaliseras i vår tids tal om den viktiga ledaren? Vilka föreställningar skapas om klass och individualitet i högskoleverkets arbete mot social snedrekrytering? Eller för att återanknyta till Lindelöfs avhandling och till en fråga som hon hade kunnat ställa

men aldrig riktigt ställde: Hur normaliseras och utmanas konstruktioner av ekonomi i människors förståelse av jämställdhet, kön, kärlek och sexualitet?

I Karin Lindelöfs avhandling fanns en rad sådana ansatser till denna nya typ av frågor. Jag noterade dem avslutningsvis i min recension. Dessa ansatser gav mig aha-upplevelser. Jag kan bara hoppas att Lindelöf och andra fortsätter att arbeta med dessa och andra frågor relaterade till konstruktioner av ekonomi och klass. Det finns mycket som behöver utmanas, prövas och utvecklas, men också återerövas.

Lena Martinsson, Göteborg

Friluftsmuseer

Vad ska en recension i RIG innehålla? Åtminstone jag läser RIG för att få en bedömning av innehåll och kvalitet på nyutkommen litteratur. Om fler gör så undrar jag över nyttan med recensionen i RIG 2008/1 av min bok *Friluftsmuseerna. En skandinavisk idé erövrar världen* (2007).

Det enda som framgår är att recensenten djupt ogillar friluftsmuseer, som han uppfattar som antimodernistiska och teatraliska. Dessutom anser han att jag är partisk. Att han arbetar vid Kulturen verkar snarast ha förstärkt hans negativa inställning.

Man kan undra om det hade varit möjligt att skriva så om boken hade handlat om inomhusmuseer eller litteratur. Kanske hade författarens engagemang rentav setts som något positivt.

Det är ett problem att det finns så många fördomar mot friluftsmuseer, tydligen så stora att inte ens en bok om dem blir tagen på allvar. Uppenbarligen har det retat recensenten att jag inte tagit kritiskt avstånd från mina historiska exempel. På annat sätt går det inte att förklara hans påstående att "författaren menar att friluftsmuseernas främsta uppgift fortfarande är att fungera som medicin mot modernitetens faror och förslappning".

Han måste ha hoppat över beskrivningen av hur dagens friluftsmuseer arbetar med dagsaktuella frågor, och hur alltför många har som en av sina främsta ambitioner att visa 1900- och 2000-talen.

I stället för att klaga över att "allt låter positivt" kunde han ha diskuterat min metod att låta var och en tala för sig själv, oavsett vad vi tycker i dag, mitt försök att

förstå genom att inta en tillåtande attityd i stället för den i akademiska arbeten vanligtvis dömande.

Vari består sedan mitt "subjektiva tyckande"? När han triumferande avslutar med att förutspå friluftsmuseer "som överges och sakta men säkert sjunker ned i myllan", förbiser han att ett minst lika mörkt framtidsperspektiv finns i boken (s. 367). Skillnaden är att jag menar att inomhusmuseer och andra kulturinstitutioner är minst lika hotade, och att jag går vidare och diskuterar hur man i stället kan få en positiv utveckling.

Man hade därför kunnat förvänta sig att recensenten hade fäst läsarnas uppmärksamhet på den museihandbok på 150 sidor som följer, inte minst därför att så mycket av innehållet är tillämpligt också på inomhusmuseer.

Om boken är subjektiv är recensionen det i ännu högre grad. Recensenten verkar ha blundat för allt som strider mot hans förutfattade mening. På annat sätt går det inte att förklara att han fortfarande tror att dagens friluftsmuseer har samma målsättning som för hundra år sedan, eller att han trots min omfattande analys av möjligheterna till undervisning genom underhållning utgår från att begreppen står i motsatsförhållande till varandra.

Det är tragiskt att friluftsmuseer ständigt ses över axeln. De behöver inte vara mer nationalistiska eller traditionalistiska än vilket inomhusmuseum eller vilken bok som helst. Alla tre är till för att bevara och förmedla kunskap, alla tre kan användas på många sätt, för vitt skilda budskap och för olika målgrupper.

Det finns bra och dåliga friluftsmuseer, bra och dåliga inomhusmuseer, bra och dåliga böcker. Som medel för lärande och undervisning kompletterar de varandra. Att friluftsmuseerna kan förmedla kunskap i full skala och för alla sinnen ger möjligheter de andra inte har.

Borde inte RIG:s läsare åtminstone ha fått reda på vad boken innehåller?

Borde inte recensionen bedöma om min historik är trovärdig, vad min kartläggning av kulturinflytande mellan olika länder och samhällssystem kan innebära, i vad mån min nya tolkning av Artur Hazelius och hans samtidas intentioner är tillräckligt övertygande, i vad mån mina framtidsperspektiv är intressanta?

Av en bokanmälan i RIG borde väl krävas något mer än att recensenten ger uttryck för sina personliga fördomar mot bokens ämnesområde?

Sten Rentzhog, Ås